

УДК 378:796.071.4

МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ НАВЧАННЯ РУХОВИХ ДІЙ В ГАНДБОЛІ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Ячнюк Ю.Б.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Гук О.М.

Тернопільський національний економічний університет

У статті розглядається проблема управління процесом навчання руховим діям техніки гри в гандбол, як складова фахової підготовки майбутніх вчителів фізичної культури та тренерів з гандболу. Багато досліджень присвячено питанню спортивного тренування та навчання гандболу студентів вищих навчальних закладів. Ефективність процесу навчання прийомам техніки і руховим діям в гандболі залежить від раціонального чергування, яка передбачає ознайомлення з прийомами і діями, а потім розучування та вдосконалення їх виконання. Важливим моментом у процесі навчання рухових дій студентів на заняттях з гандболу, що підвищує її ефективність, є можливість здійснення прогнозування рівня навчальних досягнень. Модель процесу навчання студентів гри в гандбол створює уяву про основні компоненти техніки вправ і структуру навчально-виховного процесу та формує професійні компетенції майбутнього фахівця.

Ключові слова: гандбол, рухові навички, засоби, методи, модель, процес навчання.

Постановка проблеми. Нові підходи до забезпечення фахової підготовки майбутнього викладача фізичної культури відображають необхідність якісного зростання рівня знань професійних і особистісних якостей студента і вимагають перегляду пріоритетів в процесі їх навчання на сучасному етапі.

Одним з найактуальніших питань фахової підготовки студентів факультетів фізичного виховання є пошук шляхів підвищення ефективності процесу навчання руховим діям. Незважаючи на широкий спектр досліджень, інтенсивний розвиток гандболу й наявність висококваліфікованих і досвідчених фахівців із гандболу, сьогодні недостатньо вивчена проблема розробки та впровадження технологій формування рухових умінь і навичок студентів у процесі занять гандболом. Оскільки спортивні ігри і гандбол зокрема є одним з пріоритетних напрямків шкільної програми, то проблема фахової підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання та тренерів ДЮСШ саме в цій галузі стоїть дуже гостро. Для удосконалення процесу навчання елементам техніки гри в гандбол необхідна чітка система, яка б визначала зміст заняття використовувала найсучасніші засоби, методи і форми навчання, та надавала можливість регулювати послідовність виконання складно-координаційних рухових дій, умінь та навичок.

Аналіз останніх досліджень публікацій.

Аналіз літературних джерел показує значний інтерес науковців до проблеми оптимізації навчально-виховного процесу що зумовлює пошук та вдосконалення педагогічних технологій з даної проблеми. Сучасні вітчизняні науковці Наумчук В.І. (2010), В.О. Цапенко (2009), А.Г. Кубраченко (2010) та інші вважають, що процес професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту: «Відображає цілеспрямований педагогічний процес, результатом якого є сформованість професійної готовності у студентів до здійснення професійної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах та ДЮСШ». «Складна динамічна педагогічна система, ефективність функціонування якої залежить від багатьох взаємопов'язаних чинників, що про-

являється у загальних закономірностях педагогічного процесу і його управлінні» [3].

Мета роботи: розробити модель управління процесом навчання руховим діям студентів факультету фізичного виховання при формуванні рухових умінь та навичок під час вивчення елементів техніки гри в гандбол.

Виходячи з мети, поставлені наступні **завдання дослідження:**

1. Вивчити стан сучасної теорії і практики навчання технічним прийомам гри в гандбол.
2. Зробити аналіз компонентів, що впливають на процес формування та успішність навчання руховим діям студентів.
3. Визначити роль викладача та взаємозв'язок між учасниками навчально-виховного процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні підходи до науково-педагогічних досліджень підкреслюють ефективність застосування моделей для вивчення особливостей процесу навчання. Конструювання педагогічних моделей покращує сприйняття об'єкту, що вивчається та дозволяє упорядкувати інформацію та простежити взаємодію між усіма компонентами навчально-виховного процесу.

Систематизація даних про загальну структуру процесу навчання руховим діям та основні етапи формування руховим навичкам дозволили побудувати модель управління процесом навчання студентів елементам техніки гри в гандбол (рис. 1).

Для того, щоб ефективно будувати педагогічний процес, визначати дидактичну лінію, ставити й розв'язувати завдання освітньої діяльності, потрібно знати стан здоров'я, рівень фізичної підготовленості, оскільки характеристика об'єкта педагогічних впливів є вихідною умовою організації раціонального навчального процесу.

Так, на студента у процесі навчання здійснюють вплив об'єктивні компоненти: медико-біологічний, психічний, фізичний та мотиваційний. Вони існують не залежно один від одного та складаються з окремих факторів, які опосередковано, шляхом прямої дії на об'єкт, сприяють активному засвоєнню програмового навчального матеріалу, або ускладнюють процес протікання навчального процесу.

Медико-біологічні компоненти обумовлені біологічними особливостями та потребами студентів та включають наступні показники: стан здоров'я, показники функціональних можливостей організму.

Стан здоров'я визначається за медичним висновком, та залежить від рівня функціонування органів і систем організму, ступеня стійкості до несприятливих дій різного рівня навантаження. До показників функціональних можливостей організму належать показники діяльності дихальної, серцево-судинної та м'язової системи.

Фізичні компоненти включають у себе поняття фізичного розвитку та загальної фізичної підготовленості студента, наявність попереднього рухового досвіду.

Психічні компоненти включають у себе, індивідуальні особливості розвитку психіки: уваги, пам'яті, мислення, сприйняття та морально-вольових якостей [2].

Фізичний розвиток характеризується насамперед антропометричними показниками: довжиною тіла (ростом), масою тіла та рівнем розвитку провідних фізичних якостей характерних для гри в гандбол.

Загальна фізична підготовленість передбачає розвиток рухових якостей, що забезпечує успіх при виконанні фізичних вправ та ефективного оволодіння елементами техніки гри в гандбол (різновиди переміщення, передачі та ловіння м'яча, ведення та кидки м'яча у ворота з різних відстаней). Достатньо високий рівень розвитку різних видів витривалості, швидкості, сили, гнучкості та координаційних здібностей служить передумовою для успішного засвоєння студентами рухових нових рухових умінь та навичок.

Наявність у студентів певного рухового досвіду є одним з базових показників в процесі навчання елементам техніки гри в гандбол. Руховий досвід безпосередньо залежить від рівня рухової активності і мотивації до навчання, арсеналу рухових умінь та навичок, та є основою для

успішного засвоєння нових рухів, прискорюють сприйняття та полегшують процес навчання.

Від індивідуальних особливостей психіки великою мірою залежить успішність навчального процесу. При опануванні елементів техніки гри в гандбол студент повинен навчитися регулювати свої дії на основі зорових, м'язових, слухових, тактильних і вестибулярних відчуттів та сприйняття. У нього розвивається рухова пам'ять, мислення, увага, воля та здібність до саморегуляції психічних процесів.

Соціальні компоненти сформовані особливостями життя студента: матеріальними умовами, умовами проживання. А також мотивацією студента до процесу навчання, яка забезпечує його свідому й активну участь у оволодінні фаховими знаннями, уміннями та навичками для використання їх у подальшій професійній діяльності [1].

Таким чином медико-біологічні, психофізичні та соціальні компоненти мають значний вплив на студента в процесі оволодіння ним руховими діями, зумовлюючи ступінь свідомої та активної участі та психологічну готовність до засвоєння навчального матеріалу з предмету «Спортивні ігри з методикою викладання. Гандбол».

Фахова підготовка майбутнього вчителя фізичної культури та тренера з гандболу включає в себе реалізацію освітніх, виховних та оздоровчих завдань. Освітні завдання полягають у формуванні у студента спеціальних теоретичних знань, необхідних рухових умінь та навичок. Засвоєння техніки рухових дій в гандболі, як і в інших спортивних іграх, відбувається у два етапи: створення уяви про технічний елемент та початкове його розучування. Значну роль на початковому етапі навчання відіграє попередній руховий досвід (рівень засвоєння технічних елементів гандболу згідно вимог шкільної програми). На першому етапі навчання відбувається осмислення рухового завдання та установка на оволодіння ним, на другому етапі – безпосередньо оволодіння елементом техніки з метою формування рухового умінь та навички [3].

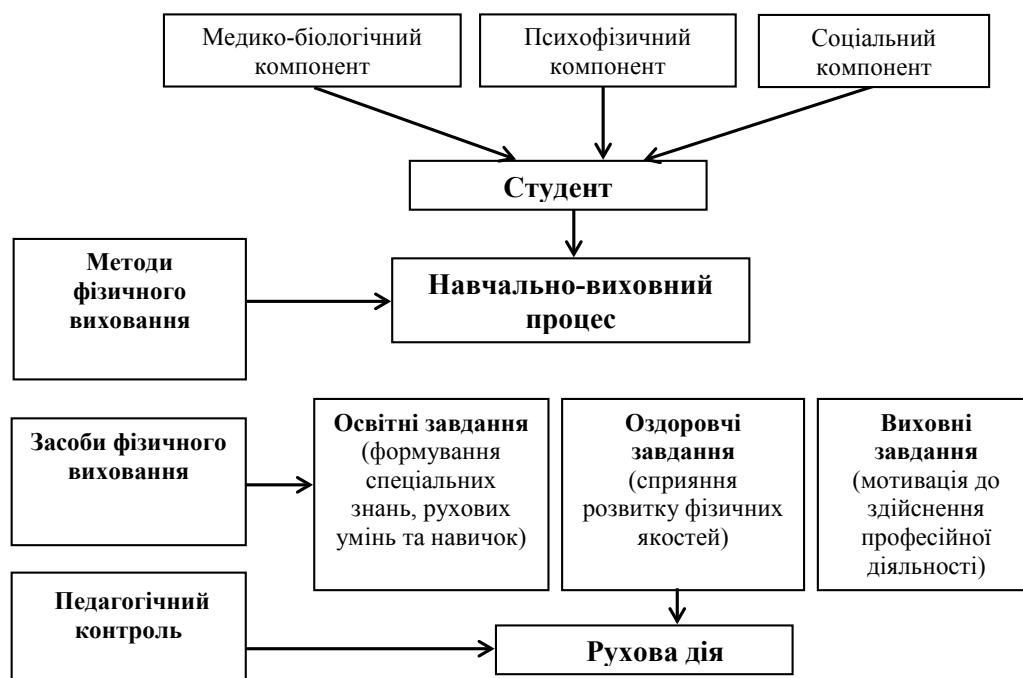

Рис. 1. Модель управління процесом навчання студентів руховим діям

Оздоровчі завдання включають в себе розвиток загальної фізичної підготовленості та спеціальних рухових якостей студента. Виховні завдання в процесі фахової підготовки майбутніх вчителів фізичної культури полягають у формуванні професійної компетентності: оволодінні стійкими, інтегрованими, системними знаннями з дисциплін професійної направленості та умінні застосовувати їх, як в майбутній діяльності так і для індивідуального розвитку та самовдосконалення особистості.

Вирішальне значення має управління навчально-виховним процесом. Роль викладача полягає в оптимальному застосуванні методів і засобів навчання та форм педагогічного контролю за рівнем засвоєння, як практичного матеріалу з техніко-тактичної підготовленості студентів, так і теоретичного курсу з дисципліни «Спортивні ігри з методикою викладання. Гандбол».

Процес навчання руховим діям в гандболі умовно поділяється на два етапи, які визначають рівень майбутньої технічної підготовленості. Оволодіння елементами техніки гри в гандбол визначає перший (початковий) рівень формування рухових умінь та навичок. Чим вищий рівень оволодіння початковими руховими діями тим вищий буде рівень засвоєння більш складних тактичних дій гри гандбол [2].

Оптимальність у виборі засобів і методів навчання руховим діям формується на основі попереднього рухового досвіду та індивідуальних особливостей, рівня фізичного та психічного розвитку студента. При цьому використання сучасних комунікаційних технологій у навчальному процесі підвищує його ефективність, перевага надається наочним методам (показу, демонстрації) тому, що у юнаків та дівчат 17-18 років переважає образне мислення. Під час вивчення технічних дій характерних для гри в гандбол використовується цілісний метод навчання із широким використанням методу підвідних вправ.

За даними В.Г. Ареф'єва [1], на етапі створення уяви про рухову дію, що вивчається доцільна така послідовність: розповісти про неї, коротко пояснити способи і варіанти виконання, при цьому супроводжуючи пояснення або завершуючи його повторним показом виконання того чи іншого прийому у повільному темпі, а також надати студентам спробувати практично виконати дію в цілому або у полегшеному варіанті. Найкращими засобами на цьому етапі може бути безпосередньо показ рухової дії викладачем та застосування сучасних мультимедійних засобів навчання, які забезпечують яскраву наочність, можливість уповільненої та по елементній демонстрації рухової дії з акцентуванням уваги на помилках, які виникають при їх виконанні.

На другому етапі навчання руховим діям в гандболі основними засобами є підготовчі та підвідні вправи, за допомогою яких відбувається безпосереднє оволодіння технікою рухової дії. На цьому етапі має місце попередження виникаю-

чих помилок та відхилень у техніці рухової дії. Вивчення техніки рухової дії по частинам закінчується самостійним виконанням вправи в цілому із полегшенням умов виконання при необхідності, підводячи поступово до звичайних умов та ускладнених або змагальних. При забезпеченні ефективності засвоєння кожного навчального завдання слід обирати оптимальний темп виконання, широко використовувати ігровий та змагальний методи, зосереджувати увагу на найбільш складних фазах виконання технічних прийомів, демонструвати різні варіанти рухової дії, усувати негативне відношення до вправ що вивчаються (за причин невпевненості, страху).

Вивчення технічних прийомів повинно відбуватися з використанням спеціально розроблених вправ об'єднаних у методикою яка:

- відповідає етапу навчання і підпорядковується основним принципам дидактики;
- враховує індивідуальні особливості студента;
- включає комплекс спеціальних вправ підготовчого та підвідного характеру;
- супроводжується комплексом програми яка забезпечує наочність при засвоєнні навчального матеріалу та сприяє виправленню виникаючих помилок.

Важливим моментом у навчанні елементам техніки гри в гандбол, що підвищує його ефективність, є можливість здійснення прогнозування рівня навчальних досягнень. Так вивчення та аналіз окремих компонентів, що діють на студента в процесі навчання, дозволяє викладачу отримати кінцевий результат за допомогою складання тестових практичних нормативів зі сформованості рухового умінь та перевірки рівня засвоєння теоретичного матеріалу.

Висновки і пропозиції. Особливостями педагогічної моделі керування процесом навчання елементам техніки гри в гандбол, студентів факультету фізичного виховання є:

- педагогічна система компонентів ефективного управління процесом формування рухових умінь та навичок;
- системно-блочне поєднання складових навчально-виховного процесу;
- чітко визначені функції викладача, як суб'єкта управління процесом засвоєння рухових умінь;
- завершеність навчально-виховного процесу, що забезпечується наявністю прямих та зворотних зв'язків між його учасниками.

Модель процесу навчання студентів елементам техніки гри в гандбол розкриває суть досліджуваного явища. Дає характеристику його учасникам та створює уяву про основні компоненти техніки вправ та структуру навчально-виховного процесу.

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження пов'язані із розробкою та обґрунтуванням експериментальної методики формування рухових умінь і навичок студентів у процесі занять гандболом із врахуванням особистісно-орієнтованої спрямованості.

Список літератури:

1. Арефьев В.Г. Фізична культура в школі (молодому спеціалісту): навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів II-IV акредитації / В.Г. Арефьев, Г.А. Єдинак / 3-є вид. перероб. і доп. – Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О.А., 2007. – 248 с.
2. Кубраченко Александр Григорьевич. Гандбол: учеб. для вузов системы физ. воспитания и спорта / А.Г. Кубраченко, В.Г. Ткачук; М-во семьи, молодежи и спорта Украины. – Киев: [Б. и.], 2010 (Отпеч. в ОАО «Полиграфкнига») – 415 с.
3. Наумчук В.І. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в процесі самостійної роботи зі спортивних ігор: Навчально-методичний посібник для студ. вищ. навч. закладів / В.І. Наумчук. – Тернопіль: Астон, 2010. – 160 с.
4. Спортивные игры. Техника, тактика, методика обучения: учебник для студ. высш. учеб. заведений / под ред. Ю.Д. Железняка, Ю.М. Портнова. – 4-е изд., стереотип. – М.: Академия, 2007. – 518 с. : ил.
5. Цапенко В.О. Гандбол в загальноосвітньому навчальному закладі: Підруч. для викладачів фіз. культури та студ. серед. спец. і вищ. навч. закл. / В.О. Цапенко, В.М. Зайцева, О.Ю. Гусак, А.П. Конох; Запоріж. держ. ун-т. – Запоріжжя, 2003. – 231, [1] с.

Ячнюк Ю.Б.

Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича

Гук А.М.

Тернопольский национальный экономический университет

**МОДЕЛЬ УПРАВЛЕНИЯ ПРОЦЕССОМ ОБУЧЕНИЯ
ДВИГАТЕЛЬНЫХ ДЕЙСТВИЙ В ГАНДБОЛЕ СТУДЕНТОВ
ФАКУЛЬТЕТА ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ И ЗДОРОВЬЯ ЧЕЛОВЕКА****Аннотация**

В статье рассматривается проблема управления процессом обучения двигательным действиям техники игры в гандбол, как составляющая профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры и тренеров по гандболу. Много исследований посвящено вопросу спортивной тренировки и обучения гандболу студентов высших учебных заведений. Эффективность процесса обучения приемам техники и двигательным действиям в гандболе зависит от рационального чередования, которая предполагает ознакомление с приемами и действиями, а затем разучивание и совершенствование их выполнения. Важным моментом в процессе обучения двигательных действий студентов на занятиях по гандболу, что повышает ее эффективность, является возможность осуществления прогнозирования уровня учебных достижений. Модель процесса обучения студентов игры в гандбол создает представление о основных компонентах техники упражнений и структуру учебно-воспитательного процесса и формирует профессиональные компетенции будущего специалиста.

Ключевые слова: гандбол, двигательные навыки, средства, методы модель, процесс обучения.

Yachniyk Yu.B.

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Huk O.M.

Ternopil National Economic University

**MANAGEMENT MODEL LEARNING PROCESSES OF MOTOR ACTIONS
IN HANDBALL STUDENTS OF THE FACULTY OF PHYSICAL EDUCATION
AND HUMAN HEALTH****Summary**

The article presents a problem management learning techniques impellent actions in handball as part of professional training of future teachers of physical education and coaches in handball. Many researches dedicated to the question of sports training and learning handball in university. The effectiveness of the learning process appliances methods of physical activity in handball depends on rational duty, which includes acquaintance with the methods and actions, and learning and improves their performance. An important moment in learning of students physical activity at handball lessons, which increases its effectiveness, there is the possibility of predicting the level of academic achievement. The model of the students learning process in handball creates a picture main component of exercise appliances and structure of the educational process and forms the professional competence of the future expert.

Keywords: handball, motor skills, tools, methods and model learning process.